

Keräilijän tunnustuksia osa 10: PÄÄKALLO- LUOLASSA LONG ISLANDILLA

Jyrki Vainio

Mustanaamion pitkäaikainen piirtäjä Sy Barry ottaa minut vastaan kotonaan New Yorkin Long Islandilla. Vaikka ol-laankin kaupungin rajojen tuntumassa Brooklynin takana, kuuluu liikenteen ääni silti taustalla.

TO JYRKI —

Sy Barry

”Tämmöistä ei taida olla Suomessa”, Barry naurahtaa. ”Kävimme syksyllä 2001 Tukholmassa. Newyorkilaisina meitä hämmästytti suuresti, kuinka hyvä-tapaisia autoilijat siellä olivat. Vaikka ol-tiin suurkaupungissa, kukaan ei tööt-täilyt!”

Barry oli käynyt pienellä Skan-dinavian kiertueella Mustanaamion 65-vuotisjuhlan kunniaksi. Tarkoi-tuksena oli vierailla myös yksityi-sesti Suomessa, mutta Tukholmas-sa ollessa sattuiivat syyskuun yhdennentoista tapahtumat. Kun kotikaupungissa olivat asiat se-kaisin, matkasuunnitelmat muuttuivat.

Mustanaamion kehitys

Sy Barry (s. 1928) piirsi Musta-naamiota (The Phantom) yli 30 vuotta. Sarja alkoi vuonna 1936 ja sen alkuperäinen piirtäjä oli Ray Moore (1905-1984). Mooren kausi katkesi toiseen maailmansotaan ja sen myötä sarjan peri hänen apulaisensa Wilson McCoy (1902-1961). McCoy piirsi sarjaa kuolemaansa asti. Hänen jälkeensä sarjaa jatkoi lyhy-en aikaa Bill Lignante, mutta jo seuraava vuonna sarjaa tarjottiin Barrylle.

Mustanaamion kirjoittajana toimi kai-ken aikaa Lee Falk (1915-1999). Tämä teki yhden sanomalehtisarjakuvan histo-rian mittavimmista elämänurista, sillä Mustanaamion lisäksi hän kirjoitti yli kuuden vuosikymmen ajan myös vuona 1934 alkanutta Taika-Jimiä (Mandrake). Sen piirtäjät olivat Mustanaamiota pitempiäaikaisia: Barryn aloittaessa 1962 Taika-Jimiä piirsi yhä sen alkuperäinen taiteilija Phil Davis (1906-1964). Ray Moore oli aikanaan ollut hänen apulai-sensa.

Mustanaamion kolmesta suuresta piirtäjästä jokainen teki sarjasta vahvasti omansa näköisen. Ray Mooren tyyli oli sävykästä ja tunnelmallista: vaikka se ei ollutkaan teknisesti erityisen taidokasta, siitä välittyi silti seikkailusarjakuvaan so-piva mysteerin tuntu.

Wilson McCoy'n kausi jakaa tunteita. Hänen piirrostyylinsä on poikkeuksellisen pelkistettyä ja karua. Nykykatsojan silmissä se vaikuttaa kovin jäykältä ja kömpelöltä. Se pistää väkisininkin pohtimaan, onko kysessä tietoinen naivistinen tyyliäilyä - vai eikö McCoy vain oikeasti osannut piirtää? Mutta silti, McCoy'n aika Mustanaamio-sarja ylty suurimpaan suosioon. Hänen aikakautensa parissa kasvaneet ikäluokat pitävät nostalgisesti McCoyta sarjan ainoana oikeana piirtä-jänä.

Sy Barry toi piirroksiinsa aivan erilai-sen lähestymistavan. Hänen isoveljensä oli Dan Barry (1923-1997), joka oli mer-kittävä tyyllinen vaikuttaja sodanjälkei-sessä seikkailusarjakuvassa. Erityisesti Flash Gordonin jatkajana muistettava Dan Barry yhdisti tyyliinsä vaikutteita alan suurimmilta mestareilta, mm. Alex Raymondilta ja Milton Caniffilta, ja loi niistä hivenen yksinkertaistetun, mutta tyylikkään ja ennen kaikkea helposti omaksuttavan version.

Myös huumorin määrä Flash Gordonissa lisääntyi. Otteen kevenemiseen vaikutti sekin, että sarjaa käsikirjoitti jon-kin aikaa MAD-mies Harvey Kurtzman.

Dan Barryn tyylistä tuli eräänlainen alan standardi. Piirtäjä Gil Kane jopa

sanoi, että sitä mm. käytettiin DC -kustantamon virallisena ”talon tyylinä” 25 vuoden ajan.

Veli toimi Sy Barryn innoittajana sarjakuva-alalle. Kun Dan alkoi piirtää Flash Gordon -sarjan päivästrippiä vuonna 1951, toimi Sy (jonka nimi muuten äännetään suomalaisittain oudon tuntuisesti ”Sai”) hänen assistenttinaan opintojensa ohessa. Yhteistyö ei kuitenkaan sujunut kitkattomasti, ja veljesten välit katkesivat lopullisesti 1960-luvulle tultaessa.

Sy Barryn realistinen piirrosote innoitti Lee Falkia uudistamaan Mustanaamiota myös sisällöllisesti. Kolonialistinen maailma, jossa sarja oli syntynyt, oli siirtomaiden itsenäistyttyä hävinnyt. Niinpä muutoksen tuulet alkoivat puhaltaa myös sarjan kuvitteellisessa Bengalissa. Maa itsenäistyi, presidentti Lamanda Luaga astui valtaan ja muutenkin tummaihoiset henkilöahmot saivat sarjassa enemmän näkyvyyttä. Huomiota ryhdyttiin antamaan seikkailujen ohella myös muunlaisille ongelmille sekä päähenkilön perhe-elämälle. Mustanaamion naimisiinmeno Dianan kanssa 24.11.1977 oli maailmanlaajuinen uutinen.

Aiempaa realistisempi ote modernisoi sarjaa merkittävästi, mutta toisaalta se johti myös samaan ristiriitaan kuin vastaavat yritykset muissakin sarjoissa. Jos pohjimmiltaan täysin fiktiivistä aihetta yrittää käsitellä realistisesti, tulevat sen epäkohdat yhä räikeämmin näkyviin. Koska trikoopukuinen rikostaistelija ei kuitenkaan kuulu todelliseen arkipäivän maailmaan, saattavat yritykset vaikkapa kuvata hänen perhe-elämäänsä lasten kanssa (yhä maski päällä) tuntua teennäisiltä ja korneilta. Teknisesti viimeisteltyjä piirroksia on mukava katsella, mutta toisaalta voi kysyä,

sopiiko realismi sittenkään seikkailusarjakuvan maailmaan.

Tilanahtaus vaivaa

Barryn kausi Mustanaamion piirtäjänä osui seikkailusarjakuvien alasajon aikaan. Sarjakuville lehdissä annettu tila supistui kaiken aikaa ja realistisesti piirretyt sarjat kärsivät koon pienentämisestä eniten. Piirtäjille annettiin konkreettiset ohjeet supistaa alkuperäistöidensä kokoa, koska ennen digiaikaa ei ollut teknisesti mahdollista venyttää eroa piirroksen originaali- ja julkaisukoon välillä mahdollisimman suureksi.

Vuosien myötä Barryn oli siis sovittava Mustanaamio-piirroksensa yhä pienempään tilaan. Esimerkiksi hänen myöhäiskauden sunnuntaisarja-originaalinsa ovat A3-koossa, kun ne alkuvuosina olivat yli tuplasti suurempia. Ei siis ihme, että nuo 60-luvun alun sivut ovat paljon vaikuttavampia katsella, kun niiden kuva-ala on niin valtava: suurempi kuin vaakasuntainen A2-arkki.

Julkaisukoon supistuttua tekstille piti jättää suhteessa yhä enemmän tilaa, eikä Barryn mukaan Lee Falk koskaan osannut muuttaa kirjoitustyyliään tätä silmällä pitäen. ”Mutta itse asiassa hän oli aina hyvin monisanainen kirjoittaja”, Barry sanoo. ”Minun teki aina mieli lyhentää hänen lauseitaan”.

Eivät kai piirtäjät koskaan haluaisi antaa piirrostilastaan liikaa kirjoittajan käyttöön.

Sain nähdäkseni yhden Lee Falkin käsikirjoitusliuskan. Se sisälsi pääasiassa vain dialogia ruuduittain jaoteltuna. Ohjeita kuvittamiseen ei juuri anneta, ainoastaan kohtauksesta toiseen siirtyäessä kuvataan uusi tapahtumapaikka muutamalla sanalla.

”Vaikka Lee oli sarjoillaan hyvin varakas mies, hän oli kuitenkin pikkuasioissa varsinainen kitupiikki”, Barry muistelee. ”Käsikirjoituksensakin hän teki kaikkein ohuimmalle konekirjoituspaperille, koska se tuli halvimmaksi postittaa. Jos teksti jatkui yhtä sivua pitemmälle, hän ei ottanut uutta arkkiä, vaan jatkoi toiselle puolelle. Mutta se paperi oli niin ohutta, että siitä miltei näkyi läpi. Jos tekstiä oli molemmilla puolilla, siitä ei meinannut saada mitään selvää! Kun minä valitin hänelle tästä, hän vain nauroi ja piti sitä vitsinä!”

Kysyn, onko Barryn mielestä sunnuntai-sarjojen ja päivästrippien tekemisessä eroa. Hän miettii tovin ja toteaa sitten, että on. Sunnuntaisarjat julkaistaan väreissä, joten niiden kuvat voivat laskea myös värien käytön varaan. Päivästriipit ovat mustavalkoisia, joten niissä koko ilmaisun täytyy olla mustavalkopiirroksessa.

”Sunnuntaisarjoissa oli hiukan enemmän tilaa, joten niissä saatoinkin perehtyä enemmän piirtämään vaikka ruutujen taustoja. Mutta toisaalta sitten päivästripeissä keskityin enemmän mustavalkoisuuteen, tussasin enemmän varjoja ja käytin rasteria”, Barry kertoo. ”Joten oli niissä sen verran eroa, joskaan en pysty sanomaan, pidinkö jommasta kummasta toista enemmän”.

”Aikanaan tein rasterilla kaikenlaisia”, sanoo Barry ja näyttää 70-luvulta olevaa päivästrippiä. ”Korostin esimerkiksi välöörejä jättämällä Mustanaamion puvun huippuvalon kohdalta valkoiseksi. Niin ikään värjäsin sillä bengalilaisten tumman ihon. Mutta kun piirroskoko pieneni, kävi kaikkien niiden kasvojen, ja etenkin käsien ja sormien, leikkaaminen turhan vaivalloiseksi. Sen jälkeen koitin ilmaista ihon sävyä vain korostamalla varjojen tussausta”.

Barry käytti tussaukseen sekä tussiterää että sivellintä. Hän antoi minulle näytteeksi muutamia teriään ja yllätyksekseni ne osoittautuivat hyvin joustaviksi. Ne eivät ole terästä, kuten Suomesta yleensä löytyvät terät, vaan messinkiä tai kuparia. Materiaalin johdosta terä on pehmeä, se reagoi paineen vaihteluun hyvin herkästi, miltei kuin sivellin. Siitä huolimatta Barry käytti tätä välinettä hyvin herkästi: hänen piirroksissaan oli myös hyvin ohuita hiusviivoja.

Sy Barry jäi Mustanaamio-sarjasta eläkkeelle vuonna 1994. Sen jälkeen, etenkin Lee Falkin kuoleman jälkeen, sarjaa on jatkettu pohjoismaisen Fantomen-lehden tekijöiden voimin. Mustanaamio täyttää tänä vuonna 70 vuotta.